

Til Skjermbruksutvalget

Oslo, 9. april 2024

Redd Barnas innspill til skjermbruksutvalget

Viser til skjermbruksutvalgets nettside, og takker for muligheten til å gi innspill til utvalgets videre arbeid.

Redd Barna er en barnerettighetsorganisasjon som arbeider for å innfri barns rettigheter i henhold til FNs barnekonvensjon. Vi arbeider blant annet for at barn skal få innfridd sin rett til informasjon, gode levekår, personvern og beskyttelse, i tråd med Barnekomiteens generelle kommentar nr. 25 [on children's rights in relation to the digital environment](#).

Vi ser positivt på at regjeringen har nedsatt et utvalg som skal gi oss bedre kunnskap om hvordan barn og unges skjermbruk i barnehage, skole og fritid påvirker deres helse, læring og oppvekst. Det er en stor styrke at det er satt sammen et akademisk tungt fagutvalg, et panel med profesjonsutøvere, og et eget barnepanel. Det er særlig positivt at mandatet gir en tydelig føring på at barn skal involveres tidlig i prosessen og at medvirkningen skal være god og reell, og vi takker for at vi fikk gi innspill til sekretariatet i en tidlig fase av utvalgets arbeid. Redd Barna har forventninger til at skjermbruksutvalgets utredning skal berede grunnlag for at skolen, oppvekstarenaer og beslutningstakere på sikt bedre skal innfri sine forpliktelser for ivaretagelse av barns rettigheter i tråd med generell kommentar nr. 25. Likevel mener vi at enkelte sentrale faktorer uteblir i mandatet og delrapportene som nå foreligger, som blant annet plattformenes og bransjeaktørens makt, og foreldres perspektiver på barns skjermbruk.

Etterlyser foresattes perspektiver

I utvalgets videre arbeid etterlyser vi at det etableres et mer systematisk arbeid for å involvere foreldre, fordi digitalisering i skolen griper inn i familiesfæren og har stor innvirkning på hjem- og skolesamarbeidet. Som det framgår av [Strategi for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage og skole](#) opplever over halvparten av foreldrene at de ikke klarer å følge med og hjelpe barnet sitt når skolearbeid foregår med dagens digitale løsninger. [Oppropet mot mindre skjermbruk i barneskolen](#) er en tydelig indikator på store og sammensatte problemer i hjem- skolesamarbeidet i forbindelse med hjemsending av nettbrett. Oppropet vitner om at nettbrett fungerer ikke godt nok til skolearbeid, at barn blir eksponert for reklamepress og skadelig innhold gjennom skolens digitale enheter i fritiden, som for eksempel eksponering for pornografi. Dette dokumenteres i [foreldreundersøkelse om digitalisering av grunnskolen](#) og rapporten, [Pornofilter i skolen?](#)

Vi mener at utvalget også burde ha et mer systematisk arbeid for å involvere foreldre, for å få et mer utdypende bilde av barns skjermbruk, når det gjelder barnas positive bruk, barrierer for å delta, risikoer som overbruk, skadelig innhold og fare for kontakt med risikopersoner og miljøer. Medietilsynets rapport, [Digitale dilemmaer](#) – en undersøkelse om barns debut på mobil og sosiale medier, viser at foreldre tillater at barn i alderen fra 9 til 12 år har tilgang til mobil og sosiale medier, selv om de vet at barna blir eksponert for skadelig innhold og kan havne i situasjoner de ikke er modne nok til å håndtere. Foreldre gir barn

smarttelefon og tillater sosiale medier fordi de ser positive sider knyttet til skjermbruken, og for at barna ikke skal falle utenfor sosialt. Det har likevel en høy kostnad ved at barns tidsbruk er kilde til konflikt i familien, og at skjermbruken ifølge foreldre går utover andre viktige aktiviteter som frilek, fysisk aktivitet og kreativitet, ifølge rapporten.

Å innhente foreldreperspektivet er også viktig, for at utvalget skal kunne identifisere gode foreldrestøttende tiltak, som treffer alle. Bare halvparten av foreldre mener de har tilstrekkelig informasjon til å veilede barnet sitt, ifølge [Foreldre og medier-undersøkelsen](#) og dagens ekspertråd om å utforske nettet med barna, treffer ikke godt nok. Foreldreansvaret for barns mediebruk må derfor opp på samfunnsnivå, og det er behov for tydeligere og mer samstemte råd, anbefaler [Medietilsynet](#). Redd Barna mener også at det er viktig å innhente innspill til tips og råd om bedre beskyttelse, og hva slags tekniske løsninger de ønsker seg for å ivareta barns trygghet og mulighet for deltakelse.

Samtidig er det viktig å utforske andre muligheter for å gjøre foreldreansvaret mer håndterlig. Blant annet mener vi utvalget bør drøfte tiltak for bedre etterlevelse av aldersgrenser i spill og sosiale medier, og vurdere det i lys av kommende ordning for elektronisk signering.

Videre mener Redd Barna at den komplekse omsorgsrollen for barn under offentlig omsorg også bør tematiseres. Når det offentlige har ansvar for barns omsorg, må ansatte balansere hensynet til at barn skal delta digitalt på lik linje med jevnaldrende, samtidig som barn har særlig sårbare har rett på god beskyttelse. Dilemmaene er nærmere beskrevet i rapporten, [Internett er et stort mørkt rom](#), Håndtering av risiko for seksuell utnytting over internett på barnevernsinstitusjon.

Kommersielle interesser knyttet til barns tid og oppmerksomhet

Redd Barna mener det er mangelfullt at mandatet ikke tematiserer hvordan plattformer, teknologiselskaper og annonsører har innvirkning barns helse, læring, søvn og oppvekst. Vi mener utvalget likevel bør synliggjøre plattformenes makt og rolle i det å profitere på barns tid og oppmerksomhet. Barn fra de er i barnehagealder brukere av teknologigigantene, noe som er dokumentert i Medietilsynets [Barn- og medierundersøkelser](#). Vi mener alle de kommersielle aktørene som profitterer på barns tidsbruk digitalt og som bruker teknologien for å målrette reklame og innhold, må være gjenstand for bedre regulering. Ivaretagelse av barns rettigheter digitalt kan ikke bare overlates til foreldre, skole og oppvekstarenaer.

For det første er det viktig å tematisere at bransjeaktører bruker ulike virkemidler for at barn og unge skal bruke sin tid og oppmerksomhet foran skjermen, enten det er varslere, bruk av likes eller andre belønningsmekanismer. Vi mener utvalget i tiden framover bør rette oppmerksomhet på hvordan bransjeaktører støtter seg til avhengighetsskapende design i sine tjenester, og at det må lages regler som ikke tillater dette. Vi viser til [Europaparlamentets arbeid med å få etablert et bedre regelverk for å lage plattformer mindre avhengighetsskapende](#). Her framgår det at avhengighetsskapende design leder til blant annet kan føre til konsentrasjonsproblemer og stress. Dette griper med andre ord rett inn i det skjermbruksutvalget skal tematisere som for eksempel tidsbruk og distraksjoner fra læring.

For det andre mener vi at utvalget bør synliggjøre hvordan tidsbruken og alle de digitale sporene barna legger igjen, griper dypt inn i barnas liv og former deres tilfang til informasjon og kontaktflater. Vi mener utvalget bør synliggjøre hvordan bransjeaktører samler inn detaljert og omfattende informasjon om barns

atferd digitalt, slik at de kan målrette annonser og innhold til den enkelte. Vi viser til Forbrukerrådets rapport, [Time to ban surveillance-based advertising](#). The case against commercial surveillance online, som dokumenterer en rekke negative konsekvenser av bruken av slike tjenester som blant annet diskriminering, manipulering, desinformasjon og brudd på personvernet.

Videre er det viktig at utvalget som skal ta opp skjermbruk blant unge i sårbare livssituasjoner, bør synliggjøre hvordan nettet kan fungere som forsterker av eksponering for uønsket innhold, som for eksempel skadelig medieinnhold. Teknologien tilrettelegger for at man skal bruke mer tid, og ofte vil unge gjerne bli eksponert for enda grovere innhold for at tjenestene skal holde på deres tid og oppmerksomhet. Rapporten [Et skada bilde av hvordan sex er](#). Ungdoms perspektiver på porno, viser hvordan unge som har søkt opp porno får inn forslag om enda mer slikt innhold, gjerne grovere og mer med voldelig innhold. Slike negative spiraler og virkninger underbygges også i Amnestys rapporter, [Drevet inn i mørket](#): Hvordan TikTok oppmuntrer til selvskading og selvmordstanker og [Jeg føler meg avslørt](#): Fanget i TikToks overvåkningsnett. Barn som er særlig søkende og sårbare blir med andre ord utsatt for skadelig innhold og farlige fellesskap og kontakter. Vi mener utvalget bør se på regulerende tiltak som forbyr avhengighetsskapende mekanismer, og som krever åpenhet knyttet til algoritmene og som forbyr atferdsbasert markedsføring.

At barns klikk og tidsbruk har kommersiell valuta gjør seg ikke bare gjeldende på fritiden. Teknologirådets rapport, [Kommersiell sporing i offentlig sektor](#) viser at offentlige tjenester nyttiggjør seg av teknologi som er basert på kommersiell sporing. At skolen støtter seg til teknologi som profitterer på barns persondata til bruk i skolen er blant annet beskrevet i Agenda-notatet, [Digitalisering i skolen: Hvem har ansvar for barns personvern?](#), i tillegg til at skolens manglende ivaretagelse av barns persondata ble tydelig dokumentert i [Personvernkommisjonens utredning](#). I praksis innebærer det at barn i løpet av en skoledag blir sporet og eksponert for reklame og annet kommersielt innhold, i tillegg til at tjenestene tilpasser innholdet den enkelte. Etter vår oppfatning bør skjermbruksutvalget særlig vektlegge de anbefalingene som personvernkommisjonen fremmet, når det gjaldt skole. Redd Barna mener at utvalget bør ta opp regulerende tiltak, som gjør at barn ikke utsettes for reklame på skolens enheter og i tjenester elevene bruker i skolen. Samtidig mener vi skjermbruksutvalget også bør bidra til å sette høye ambisjoner for digitalisering i skolen, som for eksempel at teknologien skal være laget for barn, ikke profittere på sporing av barn, ha trygghet i design og ha alderstilpasset innhold. Vi viser til prinsippene, [Child rights by design](#), som vi mener bør være styrende for teknologibruken i skolen, slik at teknologien lages ut fra prinsipper om barns læring, i stedet for at barn må tilpasse seg en teknologi laget for voksne og som profitterer på barns persondata.

Barrierer for å delta digitalt

Redd Barna mener at utvalget også bør tematisere at barn, ungdom og familier kan møte barrierer for å delta digitalt, og at det går utover barns muligheter til å delta, lære og nyttiggjøre seg av offentlige tjenester. Som det framgår av den generelle kommentaren nr.25, kan manglende deltakelse digitalt forsterke eksisterende ulikheter, og det kan skape nye ulikheter i samfunnet.

Redd Barna rapporten. [Har alle ungdom mulighet til å delta digitalt? Barrierer og løsninger](#), identifiserte en rekke hindringer unge i alderen fra 13 til 18 år kan møte for å delta i det digitale samfunnet. Det knytter seg

til blant annet tilgangsbegrensninger til nett og IKT-utstyr, dårlige levekår og negativ sosial kontroll og manglende oppfyllelse av krav til universell utforming i skolen. Etter vår oppfatning er barrierer for å delta digitalt, og behovet for inkluderende teknologi viktige spørsmål å ta opp når utvalget skal ta opp konsekvenser av skjermbruk for barn og familier med funksjonsnedsettelse og med dårlige levekår.

Videre bør også skjermbruksutvalget se nærmere på det pågående arbeidet med å sikre at alle barn har tilgang til digital signering. Dagens elektroniske signering bank-ID er ikke tilgjengelig for alle, noe som gjør at barn kan miste tilgang til sentrale velferdstjenester knyttet til helse, skole og Nav. Som nevnt bør skjermbruksutvalget tematisere hvordan en ny ordning for digital signering også kan brukes til å stille krav til bedre etterlevelse av aldersgrenser i spill og sosiale medier.

Kommunale ulikheter

Vi mener utvalget også bør synliggjøre kommunale ulikheter når det gjelder ressurser og kvalitet i skolen. Som det framgår av delrapporten, er det både fordeler og ulemper med papir og digitale løsninger i skolen. Det er også viktig å synliggjøre at det er store kommunale forskjeller når det gjelder å ha ressurser til å skaffe de verktøyene lærerne og skolen selv ønsker ut fra pedagogiske hensyn. Realiteten i dag er at mange skoler og kommuner har så knappe budsjetter at elever støtter seg til læremidler der man betaler barns persondata. Her viser til norsk lektorlag som har skrevet følgende innspill til skjermbruksutvalget: «På samme måte erfarer våre medlemmer en stor oppmerksomhet mot digitale enheter (skjerm) og «gratis» programvare og mindre mot faglig-pedagogisk programvare, ivaretagelse av elevers personvern og hensiktsmessig bruk av digitale enheter.»

Videre er det også store kommunale ulikheter når det gjelder hva slags kapasitet kommunen har til å forhandle seg fram til avtaler med globale teknologiselskaper, når det gjelder å inngå avtaler som er i barns interesser og som egner seg til skole og utdanning. Vi mener derfor at utvalget bør ta opp ulikheter i kommunale forutsetningene for å tilrettelegge for en god digital hverdag for barn og unge, og synliggjøre behovet for bedre statlig styring, i tråd med anbefalinger fra Personvernkommissjonen og Agenda-notatet, Digitalisering i skolen: Hvem har ansvaret for barns personvern?

Kunstig intelligens

Vi mener utvalget må særlig problematisere bruk av kunstig intelligens i skolen, både når det gjelder i skolens digitale infrastruktur, i digital læringsanalyse og elevenes tilgang til og bruk av ChatGPT.

Overordnet hensyn bør være hensynet til barns rett til personvern, rett til informasjon, til god utdanning og trygghet være styrende for bruken av kunstig intelligens. Vi viser til Forbrukerrådets rapport, [Ghost in the machine](#). Forbrukerutfordringer ved generativ kunstig intelligens, som dokumenterer at grunnleggende rettigheter er utfordret, som for eksempel personvern, manipulasjon og desinformasjon. Utvalget bør derfor diskutere om det bør ligge et føre var prinsipp til grunn for bruk av KI i skolen.

Redd Barna ser fram til å følge med på utvalgets videre arbeid, og vi stiller gjerne opp på et møte for å utdype våre innspill. Vi ser fram til å følge med på det videre arbeidet med å utvikle et bedre kunnskapsgrunnlag for å sikre at staten bedre kan innfri barns rettigheter i tråd med barnekonvensjonens

prinsipper og generell kommentar nr.25., slik bransjeaktører blir bedre regulert og at vi får bedre demokratisk styring av bruken av barns persondata i utdanning og i samfunnet, og at skolen og andre oppvekstarenaer gir barn trygge og inkluderende rammer for å delta i et stadig mer digitalisert samfunn.

Med vennlig hilsen

Redd Barna

Thale Skybak

Seksjonsleder kunnskap og nasjonal politikk

Kaja Hegg

Spesialrådgiver internett og barns rettigheter

